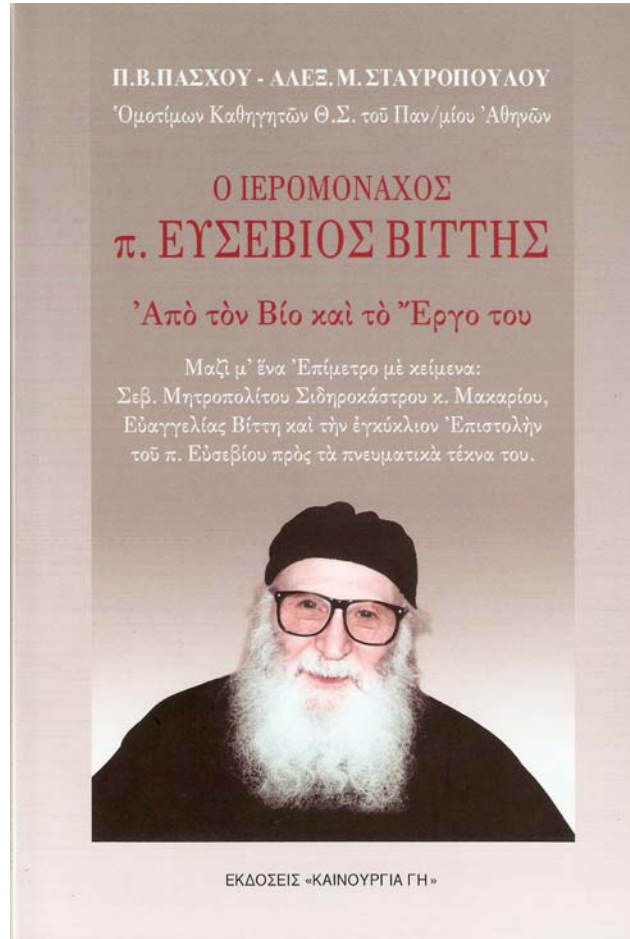

π. Ευσέβιος Βίττης (1927-2009). Ένας Γέροντας του καιρού μας*

Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου

Όμ. Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Έχει δημοσιευτεῖ στο βιβλίο (Ἀθήνα 2011, σ. 39-64):

Διστακτικὰ βήματα

Μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση ἀλλὰ συνάμα καὶ μὲ δισταγμὸ ἀποδέχτηκα τὴν πρόταση τοῦ ἐκλεκτοῦ φίλου καὶ συναδέλφου κ. Παντελῆ Πάσχου νὰ μιλήσω στὴν ἀποψινὴ βραδιά τὴν ἀφιερωμένη σ' ἕνα ἐκλεκτὸ τέκνο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, τὸν π. Εὐσέβιο Βίττη. Τὸν εὐχαριστῶ γι' αὐτὴ τοῦ τὴν πρόσκληση. Ὁ π. Εὐσέβιος ἀνάλωσε καὶ

---

* Ὁμιλία σὲ πνευματικὴ ἐκδήλωση τῶν Ἐκδόσεων Ἀρμός καὶ τῶν φίλων τοῦ π. Εὐσεβίου Βίττη μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης πενήντα χρόνων συγγραφικῆς καὶ πνευματικῆς δραστηριότητάς του στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ πρὸς τιμὴν τοῦ σεβαστοῦ Γέροντος. Πραγματοποιήθηκε στὸ Πατάρι τοῦ Ἀρμού (Μαυροκορδάτου 11) τῆ Δευτέρα 16 Φεβρουαρίου 2009 καὶ ὥρα 7 μ.μ. Στὴν Ἐκδήλωση αὐτὴ μίλησε ἐπίσης καὶ ὁ Καθηγητῆς Παντελῆς Β. Πάσχος, ἐνῶ ἀναγνώστηκαν καὶ κείμενα τοῦ τιμωμένου.

ἀναλίσκει τὴ ζωὴ του στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας μὲ τὴ σταθερὴ θέληση νὰ τὸν ὀδηγήσει στὴ σωτηρία, στὴν ἀσφαλὴ, δηλαδή, ἐπιστροφή στὴν ἀπέραντη στοργὴ τοῦ Θεοῦ Πατέρα.

Πολλὰ εἶναι τὰ ἐρωτήματα πού εἶχα μέσα μου γιὰ τὸ πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ χειριστῶ τὸ ὅλον ζήτημα. Ἀμυδρὰ ἢ εἰκόνα του ἀπὸ τὰ φοιτητικά μου χρόνια, διάσπαρτες οἱ πληροφορίες γιὰ τὸ βίο καὶ τὴν πολιτεία του, συμπληρωμένες ἀπὸ τὶς σελίδες τῶν συγγραμμάτων του καὶ τῶν δοκιμίων του. Πῶς νὰ τολμήσω νὰ διαγράψω τὸ πρόσωπόν του καὶ τὸ βαθύτερον εἶναι του καὶ νὰ μιλήσω γι' αὐτὸν πού «κρύπτεσθαι φιλεῖ» καὶ πού πιστὸ πνευματικοπαῖδι του τὸν χαρακτήρισε ὡς «ἐπαγγελματία τῆς ἀφάνειας». Ὁ ἴδιος μᾶλλον δὲν συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν φίλων του «νὰ τιμήσουν τὸν σεβάσμιο Γέροντα μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης πενήντα χρόνων συγγραφικῆς καὶ πνευματικῆς δραστηριότητος», ὅπως ἀναγγέλλουν οἱ ἐκδόσεις Ἄρμος καὶ ὁ ἐμψυχωτῆς τους κ. Γεώργιος Χατζηϊακώβου πού μας προσκαλοῦν καὶ μᾶς ὑποδέχονται ἀπόψε στὸ φιλόξενο χῶρο τους. Ζήτησα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο συγγνώμη τὴν περασμένη Πέμπτη γιὰ τὴν τόλμη μου νὰ μιλήσω γι' αὐτὸν. Τοῦ εἶπα ὅτι παίρνω τὸ θάρρος μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μὲ συγχωρήσει γιατί τιμώντας τὸ Ἰωβηλαῖο, αὐτὸ συνεπάγεται καὶ τὴν ἄφεση καθὼς εἶναι γραμμένο στὸ Λευιτικὸν (κέφ. 25 στίχοι 10-11): «*διαβοήσετε ἄφεςιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· ἐνιαυτὸς ἀφέσεως τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστόν*».

Ἐξασφάλισα προκαταβολικά, μὲ τὸ ἐλαφρὰ διαγραφόμενο μειδιάμα του κατὰ κάποιον τρόπο, τὴν παραχώρηση νὰ τολμήσω νὰ μιλήσω ἀπόψε ἐνώπιόν σας μὲ τὰ ὅσα λίγα στοιχεῖα κατάφερα νὰ συγκεντρώσω ἀπὸ ἐρωτήματα πού ἔθεσα σὲ πνευματικά του παιδιὰ καὶ τὰ ὁποῖα δέχθηκαν νὰ ἀποκαλύψουν ὅσα μύχια γνώριζαν ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ ἄλλους πού εἶχαν τὴν εὐλογία τῆς καλῆς ἀναστροφῆς μὲ τὸν γέροντά τους. Ἄλλοι δὲν θέλησαν νὰ ἀπαντήσουν μὴ τυχὸν καὶ προσκρούσουν στὴ δική του ταπείνωση. Καθόλα «νόμιμη» ἢ ὑπακοή τους. Ἀλλὰ τί νὰ κάνω καὶ ἐγὼ πού ἔπρεπε νὰ ὑπακούσω κατὰ κάποιον τρόπο στὸ κέλευσμα... ἀγαπητοῦ φίλου νὰ συμμετάσχω ἀπόψε στὴν ἐόρτιο αὐτὴ σύναξη;

Κι ἂν ὁμιλῶ γιὰ ἐρωτήματα πρὸς ἀπάντησιν εἶναι γιατί μία μακρὰ περίοδο τῆς ἀκαδημαϊκῆς μου ζωῆς ἀφιέρωσα καὶ συνεχίζω στὴν ἔρευνα

αὐτοῦ τοῦ ἄλλου, ὅπως τὸ ὀνομάζω Ἐθνικοῦ Συστήματος Ὑγείας, πὸ συνιστοῦν οἱ Γέροντες μὲ τὴ θεραπευτικὴ τους στάση κοντὰ στὸ λαό. Μὲ τὴν πνευματοκίνητη διαγωγή τους συνιστοῦν θεολογικοὺς τόπους, τόπους δηλαδὴ φανερώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐνεργειῶν Του. Θὰ τοὺς ὀνόμαζα «βιότοπους τῆς ψυχῆς», αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἀπαρτίζουν μίαν πνευματικὴ γεωγραφία, πὸ μέσα της χαράσσονται δρόμοι θεραπευτικοί. Δρόμοι πὸ παίρνουμε γιὰ νὰ πᾶμε κοντὰ τους νὰ μᾶς ἀκροαστοῦν προσεκτικά, νὰ μᾶς συμβουλευσοῦν, νὰ μᾶς καθοδηγήσουν, νὰ μᾶς παρηγορήσουν καὶ νὰ μᾶς νοθετήσουν, νὰ προσευχηθοῦν γιὰ μᾶς, νὰ μᾶς στηρίξουν, νὰ μᾶς μονοιάσουν, νὰ μᾶς κατευθύνουν, νὰ βάνουν σὲ μία τάξη τὸ χάος πὸ βασιλεύει στὶς καρδιές μας.

Σιγά-σιγά δημιουργεῖται μία φήμη, ἕνας κάποιος ψίθυρος γύρω ἀπὸ ὀρισμένα ὀνόματα, γύρω ἀπὸ τὴ φανερὴ ἢ ἀφανῆ δραστηριότητά τους. Οἱ ἄνθρωποι ἀρέσκονται νὰ διηγοῦνται καὶ νὰ ἀκοῦνε ἱστορίες, πράγματα, «ὄράματα καὶ θάματα», πὸ συνέβησαν στοὺς ἴδιους ἢ σὲ ἄλλους. Ἡ ὄλη ἔρευνα γιὰ τὴν ὁποία πρὶν λίγο σᾶς ὀμίλησα ὀνομάστηκε «Σχεδίασμα Πνευματικῆς Γεωγραφίας» καὶ ἐπικεντρώθηκε στὴν ἀναζήτηση συγκεκριμένων προσώπων, γερόντων καὶ πνευματικῶν συμβούλων τοῦ προσφάτου ἢ ἀπώτερου παρελθόντος ἀλλὰ καὶ τοῦ ζωντανοῦ παρόντος¹. Τὰ ἐρωτήματα στὰ ὁποία θέλαμε ἀπαντήσεις μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν στὸν κάτωθι μνημονικὸ κανόνα:

Ποιὸς στὴν Ἐκκλησία μας συμβουλεύει ποιὸν καὶ τί, ποῦ, πῶς, πότε, γιὰ τί τὸν συμβουλεύει καὶ γιατί;

Οἱ ἀπαντήσεις θὰ ἐξυπηρετοῦσαν τὸ στόχο μας νὰ μάθουμε ἐμεῖς πρῶτα καὶ νὰ μάθουμε σὲ ἄλλους στὴ συνέχεια αὐτὰ πὸ ἐμεῖς μάθαμε.

Μία διεισδυτικὴ ματιὰ

Ἐκεῖνο πὸ μὲ εἶχε ἐντυπωσιάσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ διαβάζοντας τὶς ἐργασίες τοῦ πατρὸς Εὐσεβίου, ἦταν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μπόρεσε νὰ διεισδύσει σὲ κείμενα πὸ ἀφοροῦσαν στὴ Συμβουλευτικὴ παράδοση τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας. Θὰ μνημονεύσω μόνο δύο.

¹ Βλ. Α. Μ. Σταυρόπουλου, Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας, Αθήνα 1985, σ. 81-104.

Τὸ πρῶτο: πρόκειται γιὰ τὸν *Λόγο τῶν Πατέρων τῆς Ἐρήμου* δημοσιευμένο στὸ περ. «*Θεολογία*» τοῦ 1972 καὶ πού ἦταν ἡ ἀπάντησή του σὲ σουηδὸ Καθηγητὴ Θεολογίας γιὰ τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ τοῦ λόγου καθὼς καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενο. Ἡ ἀνάλυσή του περιστρεφόταν γύρω ἀπὸ τὴν προσωπικὴ πνευματικὴ κατάσταση τοῦ ἐρωτῶντος καθὼς καὶ τὴ σχέση του πρὸς τοὺς ἄλλους ἔτσι ὥστε στὰ ἐπιλεγόμενα μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιμελὴ σπουδὴ τοῦ «λόγου» νὰ καταλήξει ὅτι ὁ «λόγος» τῶν Πατέρων τῆς Ἐρήμου δὲν εἶναι ἀπλὴ ἠθικὴ δεοντολογία· ἀνταποκρίνεται σὲ ἕνα «ἀνθρωπολογικὸ ρεαλισμό» (σ. 590)· προϋποθέτει ἀνθρώπους πού μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ἔγιναν «ὅλοι πῦρ» «καὶ ὡς πῦρ φλογιζόμενοι»

Τὸ δεύτερο: *Μηνύματα τῆς Ἀρχαίας Θηβαΐδας* στὸ σύγχρονο ἄνθρωπο, μία ἔκδοση τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Σιδηροκάστρου, χωρὶς χρονολογία, στὸ ὁποῖο μετὰ ἀπὸ ὀρισμένα εἰσαγωγικὰ σχόλια, σ' ἕνα πρῶτο μέρος ἀναφέρεται σὲ περιστατικὰ στὰ ὁποῖα οἱ ἀδελφοὶ τῆς Θηβαΐδας φανερώνονται πῶς ἔγιναν ἀπελεύθεροι «τῆς πρὸς κτῆσιν ὀρμῆς» καὶ σ' ἕνα δεύτερο μιλάει γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἐγγύτητα, δηλ. τὴν ποιότητα τῶν σχέσεων πού ἀνέπτυξαν οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι γιὰ νὰ ἐπιχειρήσει στὶς τελευταῖες σελίδες νὰ ρίξει φῶς στὸ μυστικὸ τους, γιὰ τὸ πῶς δηλαδὴ «ἔρωτι (Θεοῦ) ἔρωτα (κάθε γήινον καὶ φθαρτόν) διακρούσαντες τὸν νοῦν εἰς οὐρανὸν μεταθέντες» (ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος).

Ἡ μαθητεία του στὶς πηγὲς αὐτὲς ἐπέτυχε τὴν ὁσμωση μὲ στάσεις πού τήρησε μετὰ ταῦτα καὶ τηρεῖ στὶς σχέσεις του καὶ στὴν καθοδήγηση πού προσφέρει σὲ ὅσους προσφεύγουν σὲ αὐτόν. Νὰ μιλήσω γιὰ τὸ ἀκαταπόνητον τῆς ἀκροάσεως χιλιάδων περιπτώσεων. Εἶναι φορὲς πού ἔφθανε καὶ τὶς εἴκοσι ὥρες καθημερινῆς ἐξομολογήσεως. Ἄν ἐπρόκειτο νὰ ἐστιάσω σὲ ἕνα ὄργανο τοῦ σώματός του, σὲ μία αἴσθηση θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι ὅλος «ἀκοή», ἕνα τεράστιο αὐτὶ πού ἔχοντας θητεύσει μία ὀλόκληρη ζωὴ στὴν ἀκοή τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου του («λάλει Κύριε, ὁ δούλος σου ἀκούει»), μὲ ὑπομονὴ μπορεῖ καὶ ἀκούει προσεκτικὰ τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων πού ἔρχονται νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴ του. Γι' αὐτὸ καὶ στεναχωριέται πού ἡ ἀκοή του ὑποχωρεῖ καὶ φοβᾶται μὴ τυχὸν ἐπέλθει ὀριστικὴ κώφωση. Ἐδῶ ἡ τεχνολογία ἔρχεται σὲ βοήθεια. Μὲ τὴν ἀρωγὴ ἑνὸς μικροφώνου στὸ ὁποῖο ὀμιλεῖ ὁ προσερχόμενος καὶ ἑνὸς ἀκουστικοῦ γι' αὐτόν θέλει νὰ μὴν χάσει οὔτε λέξη προκειμένου νὰ ἔχει

ἀντίληψη πλήρη τῶν αἰτημάτων. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀγάπη ποὺ ἔχει γιὰ τοὺς προσερχομένους.

Μὲ ὁδηγὸ τὴν ἀγάπη

Ἐπιγραμματικὰ μοῦ ἀνέφερε:

«Τὸ πᾶν εἶναι ἡ ἀγάπη». Ἄν ἀγαπᾶς κλαῖς μαζί καὶ τὸν συμπονεῖς. Προσεύχεσαι μαζί του καὶ τὸν φέρνεις στὸ Χριστό». Ἦταν χαρακτηριστικὴ ἡ κίνησή του γιὰ νὰ μοῦ διαζωγραφίσει αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσε. Ὑψωσε τὸν δείκτη του καὶ μοῦ ἔδειξε πρὸς τὸν τοῖχο μία εἰκόνα. Τί βλέπετε μοῦ εἶπε; Ἀκολούθησα τὴν τροχιά ποὺ ὑπεδείκνυε τὴν εἰκόνα. Τὴν εἰκόνα τοῦ ἀπαντῶ. Πράγματι, αὐτὸ πρέπει νὰ βλέπετε. Ὅχι τὸ δάκτυλο ποὺ δείχνει τὴν εἰκόνα. Αὐτὸ πρέπει νὰ παραμένει στὴν σκιά, μία ἀφανὴς παρουσία προκαλώντας «ἀόρατες ἐπαφές».

Ἡ ἀγάπη του δὲν ἀρκεῖται στὸ νὰ δείχνει τὴν ὁδὸ ποὺ ὁδηγεῖ στὸν Χριστό, σὰν Παναγία Ὁδηγήτρια ποὺ μὲ τὸ δάκτυλό της δείχνει τὸν Χριστὸ ἀλλὰ συστρατεύεται στὴ βοήθεια τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς. Χαρακτηριστικὸ τῆς στάσεως ἀγάπης τοῦ Γέροντος εἶναι τὸ περιστατικὸ ποὺ μᾶς διηγήθηκε πνευματικὴ του κόρη:

Μία ἑλληνοκύπρια χωρισμένη μὲ ἓνα παιδί βρέθηκε στὴν Σουηδία. Δι' ἀλληλογραφίας ἓνας κύπριος τὴν ἔφερε ἐδῶ δῆθεν νὰ τὴν παντρευτεῖ. Αὐτὸς ποὺ ἐκ τῶν ὑστέρων διαπιστώθηκε πὼς εἶχε τὴ διπλὴ ἡλικία ἀπ' αὐτήν, ἤθελε νὰ ἀνοίξει οἶκο ἀνοχῆς γιὰ νὰ κερδίσει χρήματα. Τῆς τὸ σέρβριε ἀπαλὰ καὶ ὁμορφα. Μόλις αὐτὴ κατάλαβε πὼς κάτι δὲν πάει καλά, κατέφυγε στὸν ἱερέα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸς τὴν παρότρυνε νὰ γράψει στὸν π. Εὐσέβιο ποὺ ἔμενε τριακόσια χιλιόμετρα μακριά. Ὁ π. Εὐσέβιος μόλις ἔλαβε τὸ γράμμα της, τῆς ἔστειλε ἀμέσως χρήματα, κατέβηκε σὲ λίγες μέρες στὴ Στοκχόλμη, τὴ συνάντησε, ἐπεστράτευσε κάποιους ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ νὰ βοηθήσουμε μὲ τὰ πρακτικὰ πράγματα. Τὴν ἀπομάκρυνε ἀπὸ κοντά του, σπούδασε στὴ συνέχεια αὐτὴ καὶ σήμερα ἔχει μία ὁμορφὴ οἰκογένεια. Ἔσωσε δηλαδὴ ἀπὸ τὴν καταστροφὴ μία ψυχὴ. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μόνο δεῖγμα ἀπὸ τὰ πάμπολλα ποὺ ἔκανε. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ του εἶναι μία προσφορὰ καὶ θυσία στὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ὑπόθεση

τῆς ἑλληνοκύπριας ἦταν πολὺ δύσκολη καὶ περίπλοκη, θὰ μπορούσε νὰ γίνει φίλιμ, τὴν περιέγραψα παραπάνω πολὺ σύντομα.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα τοῦ ἐρωτηματολογίου (τὸ δωδέκατο) ἀναφέρεται στοὺς λόγους ποὺ ὠθοῦν ἢ ὠθησαν τοὺς ἐπισκέπτες του νὰ ζητήσουν βοήθεια καὶ τὴν καθοδήγησή του. Ἴδου μία ἀπάντηση:

Κατὰ τὴν πρώτη ἐπαφή μαζί του στὸ ἐκκλησάκι τῆς Μονῆς Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης (στὸ Σιδηρόκαστρο) μοῦ ἔκανε ἐντύπωση τὸ ὕφος τοῦ προσώπου του (ζεστό καὶ ἀνθρώπινο) καὶ τὸ ὕφος τοῦ κηρυκτικοῦ του λόγου (λόγος χωρὶς στόμφο καὶ ρητορείες, πνευματικὸς καὶ ἀνθρώπινος). Ἡ ἀπόφαση νὰ γίνω πνευματικὸς μου πατέρα, ἔγινε σταθερὰ καὶ χωρὶς ἀμφιβολίες μετὰ τὴν πρώτη ἐξομολόγηση. Στὴν εὐχή πού μοῦ διάβασε, διαπίστωσα ὅτι ἤξερε ἤδη τίς ἀνάγκες μου στὸν πνευματικὸ μου ἀγώνα.

Ὅλοι ἀναφέρουν τὴν διάκριση μὲ τὴν ὁποία χειριζόταν καὶ χειρίζεται ὁ γέροντας τίς ὑποθέσεις ποὺ τοῦ ὑπέβαλλαν ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο οἰκοδομοῦσε τίς πνευματικὲς τους ἀνάγκες. Μία κυρία διηγεῖται τὰ ἑξῆς:

Ἀρρώστησε ὁ σύζυγός μου ἀπὸ σοβαρὸ ἐγκεφαλικό. Ὁ γέροντας ἀποφάσισε νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ τρεῖς φορές στὸ σπίτι. Τὴν πρώτη φορά τὸν συνόδευε ἕνας νεαρὸς ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια τοῦ μία ἀνθοδέσμη μὲ ἄσπρα λουλούδια· μοῦ τὰ πρόσφερε ὁ ἴδιος μὲ τὴν φράση «ἐπειδὴ ἔρχομαι πρώτη φορά στὸ σπίτι σας». Τόσο ἀνθρώπινος ἦταν. Ἀκολούθησε συζήτηση γιὰ τὴ σημασία τοῦ πόνου στὴ ζωὴ. Στὸ πρόβλημα τοῦ συζύγου νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ντυθεῖ σωστὰ καὶ ἀξιοπρεπῶς ὁ Γέροντας μοῦ ἔλυσε τὸ πρόβλημα νὰ μὴν μπορῶ νὰ πηγαίνω οὔτε στὴν Ἐκκλησία ἢ σὲ μία ἄλλη ὑποχρέωση μὲ τὴ φράση: «τὸ διακόνημά σας εἶναι πρῶτα νὰ εἶστε κοντὰ του κατὰ τὴν διαδικασία τοῦ ντυσίματος. Γυμνασιάρχης ἦταν, εἶπε, τοὺς μαθητές του συναντᾷ!» Ἔτσι πῆρα ἀπάντηση καὶ στὴν ἀποψη ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ἔστειλε γιὰ νὰ καλλιεργοῦμαι στὴν ταπείνωση.

Ἀγάπη γιὰ τοὺς νέους

Ένα άλλο περιστατικό δείχνει πάλι την αγάπη του για τους νέους ανθρώπους που έχοντας προέλθει από μία χριστιανική οικογένεια προσπαθούν να τηρήσουν τις αρχές τους, να σέβονται τους γονείς τους αλλά και να μπορούν να ανταποκρίνονται στις δεσμεύσεις τους προς το κοινωνικό τους περιβάλλον. Το περιστατικό το διηγείται ένας πατέρας και καταγράφει και τις σκέψεις που του προξένησε ή συμπεριφορά του Γέροντος.

Όταν γνωρίσαμε τον π. Ευσέβιο και μαζί μας τον επισκέφθηκε και η κόρη μας, τελειόφοιτη Λυκείου, τότε ο Γέροντας που δείχνει ιδιαίτερη προσοχή στους νέους, την πλησίασε και αρκετή ώρα περπατώντας στην έξοχή, έξω από το έκκλησάκι συζητούσαν. Μας έκανε εντύπωση ή φιλική του στάση και συμπεριφορά, που τόσο πολύ εκφράζει τους νέους. Της ενέπνευσε, με την πρώτη συνάντησή της με τον Γέροντα, εμπιστοσύνη, σεβασμό και αγάπη. Όταν τελείωσε η σχολική χρονιά, οι συμμαθητές της όλοι μαζί πήραν την απόφαση να συναντηθούν για την αποφοίτησή τους σε ένα από τα κλάμπ της πόλης, αργά, τις νυχτερινές ώρες. Το γεγονός αυτό, που τώρα συνηθίζεται σε καθημερινή βάση σχεδόν, και έχει γίνει τρόπος διασκέδασης για το μεγαλύτερο μέρος της νεολαίας, τότε ήταν πρωτόγνωρο και για μας τους γονείς ανησυχητικό. Η κόρη μας συνεπής στην κοινή απόφαση της τάξης της, ήθελε όπως ούποτε να πάει, εμείς οι γονείς είχαμε τις αντιρρήσεις μας. Τότε, με μεγάλη αποφασιστικότητα μας λέει: «Εγώ θα πάω να ρωτήσω τον π. Ευσέβιο· και αν δεν με πάτε έσεϊς με το αυτοκίνητό μας, θα πάρω το λεωφορείο. Ο πατέρας της ευχαρίστως την μετέφερε στο κατάλυμα του Γέροντα. Όταν επέστρεψαν από εκεί μας λέει ή κόρη: «Είδατε, ο π. Ευσέβιος δεν είναι αυστηρός, όπως έσεϊς· μου είπε να πάω» και μας γνωστοποίησε επί λέξει τα λόγια του: «Εφόσον, παιδί μου, αισθάνεσαι την υποχρέωση να μην απουσιάσεις από την κοινή συνάντηση της τάξης σου, να πᾶς. Βέβαια, εγώ δεν θα μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι έσύ, εκεί στο χῶρο που θα βρεθείς, αν διαπιστώσεις ότι ή ὄλη ἀτμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί και το γύρω περιβάλλον σου προσβάλλουν το θέλημα του Θεού, θα μπορούσες να παραμείνεις και δεν θα θελήσεις να απομακρυνθείς». Συγκατανεύσαμε χωρίς κανένα δισταγμό πλέον έχοντας εμπιστοσύνη στη φωτισμένη απάντηση του

Γέροντος. Ετοιμάστηκε για την έξοδο και έφυγε ή κόρη μας. Σε μία ώρα περίπου επιστρέφει στο σπίτι. «Γιατί ήρθες;» τή ρωτάμε. «Ε, δεν είχε και πολύ ενδιαφέρον ή διασκέδαση!» Η απάντησή της είχε τή σιγουριά και τή ικανοποίηση ότi ενήργησε ελεύθερα, δίχως τή καταπίεση τών γονιών της με τὰ «μή» και τὰ «δέν πρέπει» και τὰ παρόμοια. Έμεις με τή σειρά μας διακρίναμε στόν τρόπο πού αντιμετώπισε τò πρόβλημα ό Γέροντας, τή μεγάλη του αγάπη στο πρόσωπο, τò σεβασμό στην ελευθερία του ανθρώπου, τή σωστή καθοδήγηση, τή παιδαγωγική ικανότητα, όλα, βέβαια, εμπνευσμένα από τήν πλούσια θεία χάρη, πού αδιαλείπτως επικαλείται και από αυτήν έμφορείται.

Όλοι γνωρίζουμε τες δυσκολίες τών νέων ανθρώπων, πού αντιμετωπίζουν σχετικά με τήν εικόνα του σώματός τους πού έχουν οί ίδιοι και τò πώς τους αποδέχονται οί άλλοι. Στην πιό κάτω περίπτωση θα δοῦμε τò άμέριστο ενδιαφέρον του π. Εϋσεβίου για τὰ πνευματικά του παιδιά συνδυασμένο πάντα με διάκριση και ευγένεια. Ένας πατέρας αναφέρει:

Ο π. Εϋσεβιος έκαμνε τὰ προβλήματα τών πνευματικών του παιδιών και δικά του προβλήματα. Προσεύχονταν εκτενώς για τήν επίλυση αυτών αλλά συγχρόνως ενεργοῦσε, συμβούλευε, υπεδείκνυε τρόπους υπέρβασής τους. Από τήν προσωπική μου και τήν οικογενειακή μου ζωή πολλά παραδείγματα θα μπορούσα να αναφέρω θα άρκεστῶ σε ένα μόνο: Όταν ή κόρη μου ή μεγάλη ήταν 19 ετών αντιμετώπισε σοβαρότατο πρόβλημα με τήν έφηβική άκμή. Ένω πρώτα είχε ωραιότατο πρόσωπο ξαφνικά γέμισε τò πρόσωπό της, πράγμα πού επηρέασε φοβερὰ τήν ψυχική της κατάσταση. Τò πρόβλημά της παρά τες άγωγές τών γιατρών μεγάλωνε και δημιουργούσε σε όλους μας άτμόσφαιρα τρομερή. Ο Γέροντας από τήν πρώτη στιγμή στάθηκε κοντά στο παιδί και παράλληλα με τες συμβουλές για τήν ψυχική ανακούφιση υπεδείκνυε και κάποιους πρακτικούς τρόπους από τήν μεγάλη εμπειρία με τήν έπαφή του με νέους πού είχαν αντιμετώπισει ανάλογο πρόβλημα. Περνούσε ό καιρός και δέν υπήρχε βελτίωση. Σκέφτηκε τότε να τήν στείλει στη Σουηδία, όπου είχε πνευματικό παιδί ιατρό. Έτυχε μάλιστα να βρίσκεται στην Ελλάδα και ρωτήθηκε, αν γνώριζε κάποιους

ειδικούς στη Σουηδία. Η απάντηση ήταν ότι από ότι γνώριζε το πρόβλημα δεν το είχαν λύσει ούτε στη Σουηδία και η γνώμη της ήταν να μην υποβληθεί σε μεγάλη ταλαιπωρία το παιδί. Ο Γέροντας δεν έμεινε με σταυρωμένα τα χέρια και σε συνεννόηση με την ήγουμένη της Μονής Σιδηροκάστρου, μία μοναχή που ασχολούνταν με τα ιατρικά, τη συνόδευσε στην Αθήνα και ζήτησαν τη γνώμη κάποιου ειδικού ιατροῦ. Συνέστησε και εκείνος κάποια αγωγή, που δεν έφερε άμεσα αποτελέσματα. Το πρόβλημα λύθηκε μετά από 3 χρόνια. Στο διάστημα αυτό δεν σταμάτησε να προσεύχεται και να στέκεται κοντά μας. Τοῦ χρωστοῦμε εὐγνωμοσύνη ὄχι μόνο για τὴν περίπτωση αὐτὴ ἀλλὰ καὶ για πολλές ἄλλες περιπτώσεις πού ἔδειξε ἀμέριστο ἐνδιαφέρον με πολλή εὐγένεια καὶ διάκριση.

Ἐρωτήματα πνευματικῆς ὑφῆς

Δὲν ἦταν μόνο ἡ πρόνοια τοῦ γέροντα για ἐπίλυση προβλημάτων πού καὶ αὐτὰ ἐπηρεάζουν τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ τοποθέτηση ἡ σωστὴ ἀπέναντι σ' αὐτὰ διευκολύνει τὴν πνευματικὴ πρόοδο. Τὰ πνευματικά του παιδιὰ τὸν πλησιάζουν καὶ με ἐρωτήματα καθαρὰ πνευματικῆς ὑφῆς ὅπως εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ συντριβή, ἡ κατάκριση, ἡ ἀξιοποίηση τῶν χαρισμάτων, ἡ ἀναγκαιότητα τῆς προσευχῆς καὶ πολλὰ ἄλλα. Οἱ ἀπαντήσεις τοῦ γέροντα χαρακτηρίζονται ἀπὸ νηφαλιότητα, ἀπὸ ἐτοιμότητα νὰ ὀρίσει δρόμους διαφυγῆς ἀντὶ για δρόμους πού δὲν ὀδηγοῦν πουθενά. Νὰ τονίσει τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου πού ἀσκεῖται σὲ ἕνα κλίμα ὑπακοῆς καὶ ἀγάπης. Ανθολογήσαμε κάποια ἐρωτήματα καὶ τίς σχετικὲς ἀπαντήσεις.

Ἐρώτηση: Γιατί δὲν αἰσθάνομαι τὴν συντριβὴ καὶ δὲν ἔχω δάκρυα ἀπὸ τὴν συναίσθηση τῶν ἀμαρτημάτων καὶ νιώθω σὰν νὰ μὴν ἔχω παραπτώματα;

Απάντηση: Ἡ συντριβὴ καὶ τὰ δάκρυα εἶναι χάρισμα, δῶρο Θεοῦ καὶ ὅταν ἔχουμε κάποτε δάκρυα, μὴ νομίσουμε ὅτι εἶναι πάντα ἡ θεία χάρις, ἀλλὰ εἶναι δάκρυα πού πέφτουν, για νὰ μαλακώσουν τὸ σκληρὸ ἔδαφος τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ καὶ μὴν ἀπογοητευόμαστε, διότι δὲν ἔχουμε δάκρυα καὶ συντριβή· νὰ εἴμαστε εὐχαριστημένοι νὰ

βρισκόμαστε στις τελευταίες θέσεις του δείπνου· μόνο να είμαστε μέσα στο δείπνο του Νυμφίου.

Ερώτηση: Τί να σκέφτομαι όταν έσωτερικά κατακρίνω τους άλλους, ιδίως τους κληρικούς και επισκόπους για έκκοσμίκευση και προβολή του έαυτού τους;

Απάντηση: Καταρχήν, τὰ πρόσωπα να τὰ αντιμετωπίζουμε με αγάπη· εμείς δεν είμαστε κριταί, είμαστε συγκατηγορούμενοι. Ο Θεός είναι κριτής. Για τις πράξεις τους, να λέμε: Αν οι πράξεις τους είναι κακές, Θεέ μου, έλέησέ τους. Αν εγώ σφάλω στις κρίσεις μου, συγχώρεσέ με. Έτσι, είμαστε στα πλαίσια τῆς αγάπης. Τὰ αντιμετωπίζουμε όλα με αγάπη.

Ερώτηση: Δεν ξέρω αν αξιοποιώ τὰ τάλαντα, τις ικανότητες πού μου έχουν δοθεί.

Απάντηση: Εφόσον δεν μπορείτε σε έξωτερικές δραστηριότητες να προσφέρετε, να προσεύχεσθε για διάφορα θέματα: π.χ. να μᾶς δώσει ο Θεός άγιους δεσποτάδες, άγιους κληρικούς, για τούς νέους, για τὸ μακεδονικό κ.λπ. Ανάλογα με τις δυνατότητές μας να δραστηριοποιούμαστε.

Ερώτηση: Αν ο Θεός θέλει να κάνει κάτι, τις δικές μας προσευχές περιμένει;

Απάντηση: Ο Θεός σέβεται τὴν έλευθερία μας και δεν ενεργεί χωρίς τὴ δική μας συγκατάβαση. Θέλει τὴν προαίρεσή μας, τὴ θέλησή μας. Πρέπει να συνεργαζόμαστε με τὸ Θεό. Να τοῦ ζητᾶμε, αλλά και να λέμε: «γενηθήτω τὸ θέλημά Σου». Βέβαια, Ο Θεός ξέρει εκ τῶν προτέρων τί πρόκειται να γίνει, αλλά θέλει τὴ συνεργασία μας. Τώρα, γιατί δεν ικανοποιεί τὸ αίτημά μας πολλές φορές, αὐτὸ γίνεται γιατί ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ είναι πολὺ πῶ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς.

Σε αὐτὰ τὰ πράγματα ισχύει, ὅπως συνηθίζει να λέγει, τὸ σωκρατικό «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα». Δεν μπορούμε να μποῦμε στα βάθη τῆς γνώσεως. Αλλά αὐτὸ τὸ γνωμικό του Σωκράτη ισχύει σε γνωστικό επίπεδο και μᾶς οδηγεί σε γνωστικὴ ταπείνωση λόγω τῆς άγνοίας μας. Για τὸ Χριστιανό, ὅμως, τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα ἀντηχεῖ ὡς τὸ «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν

εἰμί» συγκρινόμενος με τὸ Θεό· αὐτὸ σημαίνει ὑπαρξιακὴ ταπείνωση καὶ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν προσπάθεια πνευματικῆς ἐργασίας τοῦ σιγὰ σιγὰ καὶ λίγο λίγο ποὺ ἔχει διατυπώσει ὁ Ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ Κολοβὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διακριτικούς καὶ ἅγιους ἀσκητές: «ἐγὼ θέλω μεταλαβεῖν τὸν ἄνθρωπον μικρὸν ἐκ πασῶν τῶν ἀρετῶν» (Λόγος λδ', σ. 48). Αὐτὸ τὸ μήνυμα τὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ σήμερα ὁ π. Εὐσέβιος στὸ σύγχρονο ἄνθρωπο.

Σκέψεις τοῦ Γέροντα

Ὁ Σωκράτης ἔλεγε: «Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα». Πολὺ καλὸ κι αὐτό. Εἶναι ἡ γνωσιακὴ ταπείνωση (ἄγνοια). Ἀλλά, σύμφωνα με τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα, λέμε: «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν εἰμί». Βέβαια συγκρινόμενοι με τὸ Θεό. Αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπαρξιακὴ ταπείνωση.

Κάθε μέρα τὸ πρωὶ βάλε ἀρχὴ σὲ κάθε ἀρετὴ καὶ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀγωνίσου:

Μὲ πολλὴ ὑπομονή.

Μὲ φόβο καὶ μακροθυμία.

Μὲ ἀγάπη Θεοῦ.

Μὲ ὅλη τὴν προθυμία ψυχῆς καὶ σώματος.

Μὲ ταπείνωση πολλή.

Μὲ ὑπομονὴ θλίψεως τῆς καρδιᾶς καὶ προσεκτικὴ φύλαξή της.

Μὲ προσευχὴ πολλή.

Μὲ προσευχὴ γιὰ τοὺς ἄλλους με στεναγμούς.

Μὲ ἀγνότητα γλώσσας.

Μὲ προσοχὴ στὰ μάτια.

Νὰ μὴ ὀργίζεσαι κι ἂν ἀκόμα σὲ ἀτιμάζουν, ἀλλὰ ἔχοντας εἰρήνη μέσα σου.

Νὰ μὴν ἀνταποδίνεις κακὸ ἀντὶ κακοῦ.

Νὰ μὴν προσέχεις τὰ λάθη τῶν ἄλλων.

Νὰ μὴ δίνεις ἀξία στὸν ἑαυτό σου, ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα.

*Νὰ ἀντιτάσσεσαι καὶ νὰ ἀπαρνεῖσαι τὴν ὕλη καὶ ὅλα ὅσα ἔχουν σχέση
μὲ τὴ σάρκα.*

Νὰ ζεῖς:

*Μὲ διάθεση ἄρσης σταυροῦ. Μὲ ἀγωνιστικὸ φρόνημα. Μὲ πτωχεία
τοῦ πνεύματος.*

Μὲ ἄσκηση καὶ προαίρεση πνευματική. Μὲ μετάνοια καὶ δάκρυα.

Μὲ ἀγώνα πολέμου.

Μὲ διάκριση.

Μὲ ἀγνότητα ψυχῆς,

Μὲ φαγητὸ ὅπως πρέπει.

Δουλεύοντας μὲ ἡσυχία τὸ ἐργόχειρο.

Μὲ νυχτερινὲς ἀγρυπνίες.

Υπομένοντας τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα, τὸ κρύο καὶ τὴ γύμνια.

Κοπιάζοντας καὶ πάνω ἀπ' ὅλα καὶ μαζὶ μ' αὐτά:

Νὰ κλείνεις ὁ ἴδιος τὸν τάφο ἀπὸ πάνω σου σὰν νὰ ἔχεις πεθάνει·

*Ἔχοντας τὸ φρόνημα πῶς κοντὰ σου βρίσκεται ὁ θάνατος κάθε
στιγμὴ ...*

Σὰν ἀποχαιρετισμός

Ἀποχαιρετώντας τον τὴν Πέμπτη καὶ ζητώντας τὴν εὐχή του
θέλησα νὰ τοῦ ἀποσπᾶσω κάποιο τελευταῖο λόγο ἔτσι σὰν ἀποχαιρετισμὸ
γιὰ νὰ τὸ ἔχω κρυφὸ φυλακτὸ τώρα πού ἐγκατέλειπα τὴ δική του ἔρημο
καὶ νὰ ξαναμπῶ στὴ τύρβη τοῦ κόσμου καὶ στὴ συνάντησή μου πάλι μὲ
τὴν καθημερινότητα. Τότε σιγανὰ ψιθύρισε, ἂν ἀποδίδω καλὰ τὰ λόγια
του, εἶχε λίγο κουραστεῖ ἀπὸ τὴ συνομιλία μας, σὰν μοτίβο ζωῆς:

*«Δὲν ἀποπαίρνεις τοὺς ἀνθρώπους. Ἔρχονται νὰ τοὺς
συντρέξεις. Μπορεῖ νὰ ἔρχεται σὲ σένα ἔχοντας πέσει ξανά καὶ ξανά.
Ἐσὺ νὰ τοὺς λές: καὶ δέκα χρόνια νὰ συμβαίνει αὐτό, ἐσὺ νὰρχεσαι
καὶ νὰ ξανάρχεσαι...»*

Δὲν χρειάζομαι ἄλλους λόγους γέροντα. «Ἄρκεῖ μοι τὸ βλέπειν σε
πάτερ». Πῆρα τὸ μεγάλο μάθημα καὶ κρατῶ σὰν σύνοψη τῆς βιοτῆς του
αὐτὸ τοῦ Ἀββᾶ Ματῶη (ιγ' σ. 25) πού ὁ ἴδιος ἐπαναλαμβάνει: «ὁ
καθήμενος μετ' ἀδελφῶν οὐκ ὀφείλει εἶναι τετραγωνιαῖος ἀλλὰ
στρογγύλος, ἵνα πρὸς πάντα κυλίηται».

Σ' εὐχαριστῶ Γέροντα. Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους γιὰ τὴν ὑπομονή σας καὶ ἐκείνους πὺ ἀνταποκρίθηκαν καὶ ἀπάντησαν γιὰ νὰ μπορῶ νὰ συλλαβίσω τὰ λιγοστά μου λόγια ἀπόψε.

Δὲν θὰ ἤθελα νὰ τελειώνει τὸ χειρόγραφο τῆς ὁμιλίας μου σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἀναζητοῦσα ἓνα δικό του κείμενο. Στάθηκα τυχερὸς γιατί ἐκλεκτὸ πνευματικὸ του τέκνο μου διεβίβασε ἐπιστολὴ τοῦ Γέροντα πρὸς τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἀποκαλεῖ ἐν Κυρίῳ Ἀδελφούς καὶ Ἀδελφές, τὸ Πάσχα (19 Ἀπριλίου) τοῦ 2009.

«Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ θὰ ἤθελα νὰ σᾶς εὐχαριστήσω «ἐκ ψυχῆς» τὸν καθένα χωριστὰ καὶ ὅλους μαζί γιὰ τὴν ἀγάπη, πὺ δείξατε μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ προπάντων μὲ τὶς πολύτιμες προσευχές σας γιὰ τὴν ἐλαχιστότητά μου. Ὁ Κύριος νὰ σᾶς τὴν ἀνταποδίδῃ μυριοπλάσια καὶ μὲ κάθε τρόπο.

Ἐπειδὴ εἶναι ἀβέβαιη ἡ ἔκβαση τῆς υἰείας μου, πὺ ἴσως ἀπαιτήση περισσότερον ἀπὸ τὸν μέχρι τώρα χρόνο, γιατί καλὴ δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ, ἐκτὸς ἂν ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ εὐδοκῆσῃ γιὰ κάτι, πὺ ἀνθρωπίνως δὲν προβλέπεται, θὰ σᾶς παρακαλοῦσα θερμὰ ἐτοῦτο: Μὴ διστάζετε νὰ ἀπευθύνεστε σὲ Πνευματικούς, στοὺς ὁποίους θὰ ἐπαναπαυθῆτε καὶ θὰ ἐμπιστευθῆτε τὴν συνέχιση τῆς ἐν Κυρίῳ πνευματικῆς σας πορείας. Ἔχετε ὅλη τὴν εὐλογία νὰ προχωρήσετε ἀδίστακτα, γιατί ὁ ὑποφαινόμενος σήμερα ζῆ στοιχειωδῶς καὶ αὔριο φεύγει γιὰ πάντα. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόδὸ Σας στὴν πνευματικὴ Σας πορεία. Σκοπὸς τῆς πνευματικῆς πορείας δὲν εἶναι ἡ προσκόλλησι σὲ πρόσωπα, πὺ σήμερα ζοῦν καὶ αὔριο πεθαίνουν ἢ ἀχρηστεύονται γιὰ ἱερὸ ἔργο χειραγωγίας ψυχῶν, ἀλλὰ ἡ ἔνωσι ὄλων μας μὲ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Γι' αὐτὸ προσευχῆ ὄλων μας καὶ στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι ἡ θερμὴ δέησι: «Κύριε, γνώρισόν μοι ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι», γνώρισέ μου, Κύριε, τὸ δρόμο πὺ πρέπει νὰ βαδίσω καὶ στὸ ζήτημα εὐρέσεως τοῦ Πνευματικοῦ, πὺ χρειάζομαι. Τὸ ἴδιο κάνει γιὰ ὅλους Σας αὐτὸς πὺ ὑπογράφει τὸ παρὸν μῆνυμα. Γι' αὐτὸν πολὺ μεγάλη του χαρὰ θὰ εἶναι ἡ πρόδὸς Σας ἐν Χριστῶ καὶ ὄχι ἡ προσκόλλησι σὲ πρόσωπα, ἄρα καὶ στὸν ὑποφαινόμενο, ὥστε νὰ δοξάζεται ὁ Κύριος, στὸν ὁποῖο ἀρμόζει ὅλη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀφοσίωσι μέχρι τέλους μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας. Ἀμήν.

Σᾶς χαιρετῶ ὅλους καὶ ὅλες μὲ ὅλη μου τὴν ἀγάπη ἐν Χριστῶ. »

*

Ὁ Γέροντας ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τὴν 4η Νοεμβρίου 2009.

«Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος»!